

XXXVIII. Medzinárodný
akademický festival
folklórnych súborov
AKADEMICKÁ
NITRA International
Academic Folk Groups
Festival

**Hudobno-tanečný
folklorizmus:
problémy
a ich riešenia**

**Zborník
z vedeckej
konferencie**

**Jana Ambrózová
(ed.)**

Hudobno-tanečný folklorizmus: Problémy a ich riešenia

Jana Ambrózová (ed.)

**Katedra etnológie a folkloristiky FF UKF
Nitra 2014**

Recenzenti: Prof. PhDr. Oskár Elschek, DrSc.
Mgr. art. Vladimír Kysel'

Zostavovateľka a zodpovedná redaktorka: Jana Ambrózová
Grafická úprava a sadzba: Jana Ambrózová
Návrh obálky a fotografie © Lubo Balko
Vydanie prvé. Rozsah 206 s.
Vydavateľ: Katedra etnológie a folkloristiky
Filozofická fakulta
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

© Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2014

© Jana Ambrózová, Katarína Babčáková, Ján Blaho, Juraj Hamar, Margita Jágerová,
Karol Kočík, Agáta Krausová, Jozef Lehocký, Alžbeta Lukáčová, Stanislav Marišler,
Barbora Morongová, Peter Obuch

Všetky príspevky vrátane mediálnych príloh sa nachádzajú na internetovej stránke www.ketno.ff.ukf.sk (Publikačná činnosť).

ISBN 978-80-558-0187-2

EAN 9788055801872

OBSAH

- 7 Predhovor /*Jana Ambrózová*
- 11 Ludová hudba a prístupy k jej spracovaniu na pôde folklorizmu
/Alžbeta Lukáčová
- 29 Proces aranžérskeho spracovania ľudovej hudby pre konkrétne
choreografické dielo: víťazná choreografia FS Technik
/Peter Obuch
- 39 K vybraným problémom speváckej praxe vo folklórnych súboroch
a dedinských folklórnych skupinách
/Margita Jágerová
- 55 Vybrané pastierske ľudové hudobné nástroje a ich hudba
v minulosti a súčasnosti /*Karol Kočík*
- 76 Teoretické východiská k scénickému spracovaniu
krútivých tancov /*Barbora Morongová*
- 101 Analýza ľudového tanca /*Agáta Krausová*
- 139 Improvizácia ako jedna zo schopností interpreta
ľudového tanca /*Stanislav Marišler*
- 148 Organické prepojenie hudby a tanca v priebehu tradičnej tanečnej
príležitosti a otázka ich inscenovania v rôznych stupňoch štylizácie:
poznámky a skúsenosti z praxe /*Jozef Lehocký*
- 165 Systém celoštátnych súťažných prehliadok folklórnych kolektívov
a sólistov v súčasnosti /*Katarína Babčáková*
- 191 Choreografická tvorba a úroveň štylizácie v amatérskych folklórnych
súboroch na Slovensku /*Ján Blaho*
- 200 Folklor na scéne – čo s ním? /*Juraj Hamar*

Predhovor

Konferencia s názvom *Hudobno-tanečný folklorizmus: Problémy a ich riešenia* sa konala v dňoch 2. – 3. 7. 2012 v rámci Medzinárodného akademického festivalu folklórnych súborov Akademická Nitra. Organizátorom podujatia bola Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, odborným garantom Katedra etnológie a etnomuzikológie Filozofickej fakulty UKF v Nitre.¹ Primárnym cieľom konferencie bolo vytvoriť vhodný priestor pre konfrontáciu poznatkov, ideí a skúseností odborníkov a tvorcov/interpretov z prostredia scénického folklorizmu, resp. pre identifikáciu a teoretickú analýzu diskutabilných a problematických aspektov aktuálnej scénickej tvorby na Slovensku.

Problematika folklorizmu (v tomto prípade hudobno-tanečného, resp. scénického) je stále aktuálna nielen v akademickom prostredí. Divácka atraktivita a spoločenské funkcie folklóru predvádzaného v rámci rôznych typov podujatí sa výrazne neoslabil ani napriek zásadným politicko-ekonomickým a kultúrnym zmenám, ktoré sa u nás iniciovali na prelome 80. a 90. rokov 20. storočia. Zborníky príspevkov z konferencií, monotematické čísla odborných etnologických časopisov, vedecké monografie z posledných rokov² prinášajú hodnotný teoretický materiál a sú okrem ostatných publikovaných odborných výstupov dobrým základom pre pochopenie rozsiahlosti tejto problematiky a poznanie jej teoretických východísk a terminológie.

Ako naznačuje názov konferencie, svojím obsahom sa zámerne odklonila od výsostne akademického diškurzu a priblížila sa sfére praktického predvádzania folklórneho umenia na scéne, a to najmä dôrazom na aplikovateľnosť prezentovaných informácií v praxi. V tomto zmysle by bolo možno vhodné označiť podujatie za odborno-metodický seminár. Cielene zvolených prednášajúcich, ktorí láskavo súhlasili s navrhnutým tematickým zameraním svojich príspevkov, reprezentovali jednak vedci a zástupcovia kľúčových kultúrnych inštitúcií, jednak taneční a hudobní pedagógovia, úspešní cho-

1 Aktuálny názov katedry je Katedra etnológie a folkloristiky.

2 *Folklorizmus na prelome storočí*. V. Kysel' (ed.). Bratislava: Prebudená pieseň, 2001; *Etnologické rozpravy : Folklor a folklorizmus*, 2005, roč. 12, č. 1.; *Etnologické štúdie 12 : Folklor v kontextoch*. H. Hlôšková (ed.). Bratislava: Ústav etnológie SAV – Katedra etnológie a kultúrnej antropológie FF UK – Národopisná spoločnosť Slovenska, 2005; *Současný folklorizmus a prezentace folkloru : Sborník příspěvků z 22. strážnického symposia konaného ve dnech 13. – 14. září 2006*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2006; Leščák, M. *Folklor a scénický folklorizmus*. Bratislava: Národné osvetové centrum, 2007; *Folklorizmus a jeho fenomény včera a dnes*. A. Lukáčová (ed.). Banská Bystrica: Stredoslovenské múzeum – Múzeum ľudového tanca, 2009.

reografi a interpreti folklóru s dôležitou skúsenosťou s terénnym výskumom.³ Tí z nich, ktorí sa na konferencii neprezentovali prostredníctvom samostatných príspevkov, sa do rozpravy aktívne zapájali z pozície tzv. odborných diskutérov. Pozvanie v tomto ohľade prijali: A. Vargicová, E. Bartko, O. Demo, O. Elschek, M. Urban a V. Urban. Ich komentáre (zvukovo zaznamenané a transkribované) významne dopĺňajú obsah zborníka. V blízkej budúcnosti budú najdôležitejšie z nich v autorizovanej podobe zverejnené na internetovej stránke katedry.⁴

Posledné roky sme svedkami intenzívnych diferenciačných a transformačných procesov, ktoré sú výrazom dôležitých zmien v charaktere umeleckej tvorby v rámci scénického folklorizmu. Systém náhľadov a teoretických východísk, v zmysle ktorých sa dlhé obdobie spracovával, predvádzal a hodnotil folklórny materiál v umeleckých telesách, je počas posledných dvoch dekád čoraz častejším predmetom polemík a kritiky. Práve z tejto živej, pretrvávajúcej diskusie postupne vyplynulo mnoho dôležitých otázok a problematických nedorozumení, pre ktoré sa neustále hľadajú odpovede a vhodné riešenia. O tom, že doteraz nestratili na aktuálnosti a že tento zborník nie je prvým pokusom o sprehľadnenie situácie, svedčí aj mnoho relatívne nedávnych akademických aj mimoakademických diskusných podujatí.⁵

Podstatou konferencie bolo prepojiť odborný diškurz so sférou umeleckej tvorby aktérov scénického folklorizmu. Pozvaní odborníci mali snahu prispieť do debaty predovšetkým s cieľom (1) nanovo definovať, resp. opäť pripomenúť významy problematických a súčasne frekventovaných pojmov a obsahovo vymedziť sporné termíny a kategórie; (2) ponúknuť zrozumiteľným jazykom koncipovaný vzdelávací materiál k vybraným aspektom ľudovej hudobnej a tanečnej tradície na Slovensku. Nároky na tvorcov scénického umenia sú totiž v súčasnosti pomerne veľké, na rôznych fórach, kde prezentujú svoju tvorbu, sa od nich očakávajú uspokojivé teoretické znalosti z oblasti hudobno-tanečného folklóru, tanečnej pedagogiky a choreografie. V tomto zmysle možno na rovinu konštatovať, že zdrojov informácií vhodných pre spomenutú skupinu interpretov, tvorcov a záujemcov o scénickú tvorbu nie je dostatok.⁶

3 Okrem autorov textov v tejto publikácii na konferencii vystúpili: B. Garaj, F. Morong a J. Ambrózová.

4 Internetová adresa: www.ketno.ff.ukf.sk (sekcia *Aktivity – Publikačná činnosť* – zborník z konferencie).

5 Išlo o odborné semináre, konferencie a záverečné hodnotiace semináre v rámci celoštátnych choreografických súťaží, ktoré sa konali v Banskej Bystrici, Kokave nad Rimavicou, Rimavskej Sobote, Košiciach, Liptovskom Mikuláši, Bratislave, naposledy v Leviciach.

6 Veľké úsilie a intenzívnu publikačnú činnosť v minulosti – najmä v 70. a 80. rokoch 20. storočia – úspešne vyvíjal Osvetový ústav, v súčasnosti Národné osvetové centrum v Bratislave. Výsledkom boli série populárno-náučných a didaktických skrípt, antológií a odborných textov, určených choreografom, umeleckým vedúcim folklórnych telies a ľudových hudieb.

Zborník má ambíciu stať sa v tomto kontexte drobným príspevkom, a to aj napriek tomu, že niektoré jeho časti jasne pomenúvajú viaceré „biele miesta na mape“ a poukazujú na nie celkom uspokojivú situáciu v oblasti vedeckého výskumu a úrovne poznania niektorých javov.

Takmer každý príspevok možno pomyselne rozdeliť na dve časti. Prvá v sebe sústreďuje teoretické poznatky k zvolenej téme, v druhej sa autori textu pokúšajú dané informácie prepojiť s vlastnými podstatnými skúsenosťami so scénickým folklorizmom tak, aby výsledné pojednanie, úvaha alebo rozbor mohli záujemcom slúžiť ako inšpirácia a referenčný teoretický materiál.

Kompozičnej, resp. upravovateľskej tradícii a typom hudobných telies v rámci folklórnej scény sa vo svojom príspevku venuje A. Lukáčová; jednotlivé kroky procesu tvorby hudobnej úpravy k tanečnej choreografii predstavuje P. Obuch. Fenoménu speváckych skupín a nepísaným pravidlám predvádzania speváckeho výkonu na scéne venuje pozornosť M. Jágerová. K. Kočík sa z pohľadu interpreta a akoby etnografa zaoberá problematikou genézy, výroby, herného štýlu a scénickej prezentácie (hudby) pastierskych ľudových hudobných nástrojov. Autorkou obsažného odborného textu o historickom vývoji, regionálnych osobitostiach a formálnych a motivických znakov tzv. krútvých tancov ako najdôležitejšej vývojovej vrstvy tanečnej kultúry na Slovensku je B. Morongová. A. Krausová vo svojom príspevku predstavuje detailnú motivickú analýzu čardáša z Parchovian ako nevyhnutný predpoklad choreografickej a pedagogickej práce s týmto tanečným typom. Vlastnú metódu výučby improvizácie v ľudovom tanci zrozumiteľným spôsobom prezentuje S. Marišler. Text jeho príspevku dopĺňajú inštruktážne videá (sú zverejnené na internetovej stránke katedry, viď pozn. 4). Mimoriadne obsažný príspevok o tzv. ekológii hudobno-tanečného folklóru a mnohé parciálne informácie z terénnych výskumov pripravil J. Lehocký.

K. Babčáková venuje sústredenú pozornosť problematike propozícií súťažných a nesúťažných prehliadok folklórnych kolektívov a sólistov – zásadnému prvku v aktuálnej debate o smerovaní folklórneho „hnutia“ na Slovensku. Záver zborníka tvoria dve eseje: prvá, z pera J. Blaha, sa venuje hodnotám, cieľom a vybraným problematickým aspektom folklórnej choreografickej tvorby súčasnosti; druhá – autorom je J. Hamar – je zameraná na sémantické objasnenie pojmov „autenticita“ a „autentifikácia“ prostredníctvom vybraných folkloristických, estetických, filozofických prác.

Úprimne veríme, že zborník príspevkov, ktorý držíte v rukách, Vám bude aspoň trochu nápomocný.

Jana Ambrózová